

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
i GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
– PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

KRAJOWY OŚRODEK
WSPARCIA ROLNICTWA

MINISTERSTWO ROLNICTWA
i ROZWOJU WSI

NR
18

POPYT NA ŻYWNOŚĆ

stan i perspektywy

R O C Z N I K

CZASOPISMO UKAZUJE SIĘ OD 2000 ROKU

ISSN 1641-2664

ANALIZY RYNKOWE

Redaktor naczelny
Piotr Szajner

LISTOPAD 2017

RADA PROGRAMOWA ROLNICZYCH ANALIZ EKONOMICZNYCH:

Waldemar Sochaczewski (przewodniczący)
Stanisław Stańko (wiceprzewodniczący)
Piotr Szajner (redaktor naczelny)
Krystyna Świetlik (sekretarz redakcji)
Marian Borek
Tadeusz Chrościcki
Barbara Domaszewicz
Stanisław Kowalczyk
Jarosław Ołowski
Iwona Szczepaniak
Marzena Trajer
Maria Zwolińska

KOMITET REDAKCYJNY:

Andrzej Kowalski, Ewa Machowina, Piotr Szajner, Krystyna Świetlik, Marzena Trajer,
Maria Zwolińska

REDAKTOR POPYTU NA ŻYWNOŚĆ:

Krystyna Świetlik

Czasopismo przygotowano w Zakładzie Badań Rynkowych IERiGŻ-PIB
Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa
Kierownik Zakładu – Piotr Szajner
SKŁAD I DRUK: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB
NAKŁAD: 700 egz. Ark. wyd. 14,28

Przy publikowaniu fragmentów analizy oraz informacji i danych liczbowych prosimy o podanie źródła

Spis treści

Reasumpcja	3
Summary	7
I. Uwarunkowania makroekonomiczne <i>Tadeusz Chrościcki</i>	12
II. Ogólne tendencje w rozwoju popytu na żywność <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	13
III. Dotychczasowy i przewidywany popyt na podstawowe produkty żywnościowe	50
1. Mięso i przetwory <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	50
2. Produkty zbożowe <i>mgr Wiesław Łopaciuk</i> <i>Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB</i>	57
3. Mleko i przetwory <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	62
4. Owoce i przetwory <i>mgr inż. Irena Strojewska</i> <i>Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB</i>	69
5. Warzywa i przetwory <i>mgr inż. Irena Strojewska</i> <i>Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB</i>	74
6. Ziemniaki <i>mgr inż. Teresa Zdziarska</i> <i>Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB</i>	80
7. Cukier i wyroby cukiernicze <i>mgr Krzysztof Hryszko</i> <i>Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB</i>	84
8. Tłuszcze jadalne <i>dr Ewa Rosiak</i> <i>Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB</i>	88
9. Jaja <i>dr hab. Krystyna Świetlik, prof. nadzw. IERiGŻ-PIB</i>	93
10. Ryby i przetwory <i>mgr Krzysztof Hryszko</i> <i>Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB</i>	97
Aneks	103

W 2016 r. gospodarka światowa rozwijała się wolniej niż w 2015 r. i najwolniej od 2009 r., m.in. wskutek znacznego ograniczenia tempa wymiany handlowej oraz inwestycji w wielu krajach. Według Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) w 2016 r. światowy wzrost gospodarczy wyniósł 3,2%, wobec 3,4% przed rokiem i 3,6% w 2014 r. i był niższy od średniego tempa wzrostu z lat 1999-2008, tj. przed kryzysem, wynoszącego 4,2%¹. Słabszy wzrost gospodarczy charakteryzował niemal wszystkie regiony świata, przy dużym zróżnicowaniu jego skali w poszczególnych regionach. Szybciej rosły gospodarki krajów rozwijających się, zwłaszcza w Azji i Europie (z wyłączeniem Wspólnoty Niepodległych Państw), niż gospodarki państw wysoko rozwiniętych. W strefie euro, będącej głównym partnerem handlowym Polski, wzrost gospodarczy w 2016 r. wyniósł 1,8%, wobec 2,0% w 2015 r. Dla interesów gospodarczych Polski szczególne znaczenie miało kształtowanie się tempa wzrostu gospodarczego Niemiec, naszego najważniejszego partnera handlowego. Według Eurostatu w 2016 r. w Niemczech wzrost gospodarczy przyspieszył do 1,9% z 1,7% w 2015 r. Nie wielkie przyspieszenie dynamiki wzrostu PKB – z 2,8% do 2,9% – odnotowano w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW). Negatywnie na rozwój gospodarczy EŚW oddziaływał spadek inwestycji.

Pierwsza połowa 2017 r. przyniosła wyraźną poprawę koniunktury w gospodarce globalnej. Ożywienie dotyczyło gospodarek rozwiniętych oraz wschodzących, które są eksporterami surowców. Istotnie przyspieszył wzrost gospodarczy u głównych partnerów handlowych Polski. Stabilny wzrost konsumpcji w sektorze gospodarstw domowych w warunkach systematycznej poprawy sytuacji na rynku pracy przyczynił się do wzmożenia aktywności gospodarczej w strefie euro. Sprzyjały mu także:

ekspansywna polityka pieniężna Europejskiego Banku Centralnego i wzrost obrotów w światowym handlu. Występujące w I półroczu 2017 r. tendencje w rozwoju gospodarki światowej są kontynuowane w II półroczu. Oznacza to, że rok 2017 będzie rokiem szybszego tempa wzrostu światowej gospodarki niż poprzedni.

Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) przewiduje, że w 2017 r. światowa gospodarka wzrośnie o 3,6%, wobec 3,2% w 2016 r. Wzrost w gospodarkach rozwiniętych wyniesie 2,2%, wobec 1,7% przed rokiem. W Unii Europejskiej (UE-28) przyspieszy do 2,3% z 2,0%, a w strefie euro do 2,1% z 1,8%, przy nieznacznym ożywieniu gospodarki Niemiec (z 1,9% do 2,0%). Prognoza dla rozwijających się gospodarek europejskich, do których należy m.in. Polska, to wzrost PKB o 4,5% w 2017 r., wobec 3,1% w 2016 r. Zgodnie z najnowszymi prognozami Komisji Europejskiej realne tempo wzrostu PKB w UE-28 będzie w 2017 r. wyższe od prognozowanego przez MFW i wyniesie 2,3%, a w strefie euro 2,2%.

Oczekuje się, że w 2018 r. nastąpi dalsze ożywienie aktywności gospodarczej na świecie, przy dużym jej zróżnicowaniu w poszczególnych regionach. Według MFW globalna gospodarka wzrośnie o 3,7%, wobec 3,6% w 2017 r. Korzystnie rysują się perspektywy wzrostu gospodarek wschodzących i rozwijających się, a niekorzystnie – gospodarek rozwiniętych, z wyjątkiem Stanów Zjednoczonych. Wzrost gospodarczy Stanów Zjednoczonych nieznacznie przyspieszy (z 2,2% do 2,3%), natomiast Unii Europejskiej spowolni (z 2,3% do 2,1%), w tym Niemiec – z 2,0% do 1,8%. Obniży się także tempo wzrostu PKB Chin z 6,8% w 2017 r. do 6,5% w 2018 r. Zdaniem ekspertów MFW i KE perspektywy rozwoju sytuacji w gospodarce światowej w najbliższych latach są obarczone dużą niepewnością. Jej źródłem są w szczególności przyszłe kierunki polityki makroekonomicznej (głównie pieniężnej i handlowej) w Stanach Zjednoczonych,

utrzymujący się wysoki poziom zadłużenia sektora publicznego i prywatnego w części krajów sfery euro oraz skala spowolnienia dynamiki PKB Chin.

W 2016 r. w polskiej gospodarce kontynuowane było rozpoczęte w 2013 r. ożywienie, lecz jego dynamika uległa spowolnieniu. Wzrost PKB wyniósł 2,9% w ujęciu rocznym i był niższy niż w dwóch poprzednich latach (3,8% w 2015 r. i 3,3% w 2014 r.) i o 1,1 pkt. proc. niższy od prognozy przedstawionej w uzasadnieniu do ustawy budżetowej na 2016 r. Głównym czynnikiem wzrostu gospodarczego było spożycie, które zwiększyło się o 3,4% w wyniku wzrostu konsumpcji w sektorze gospodarstw domowych o 3,9% oraz spożycia publicznego o 1,7%. Dodatni, choć nieco mniejszy niż w 2015 r., był także wkład eksportu netto w dynamikę PKB. Wyższej dynamice eksportu (8,8% w 2016 r., wobec 7,7% w 2015 r.) sprzyjał stabilny wzrost gospodarczy w strefie euro oraz rosnąca konkurencyjność cenowa polskich produktów w warunkach słabszego, niż rok wcześniej, kursu złotego. Istotnymi czynnikami wspierającymi wzrost polskiego PKB były także niskie stopy procentowe oraz stabilny wzrost akcji kredytowej. Negatywny wkład we wzrost PKB, w przeciwieństwie do sytuacji z lat 2014-2015, miały inwestycje.

Spowolnienie wzrostu gospodarczego i osłabienie inwestycji nie miało zauważalnego wpływu na rynek pracy. Perspektywy wzrostu konsumpcji oraz rosnący eksport zapewniły utrzymanie się popytu na pracę. Zatrudnienie w gospodarce narodowej zwiększyło się w skali roku o 2,3%, a w sektorze przedsiębiorstw o 2,8% (wobec odpowiednio 0,9% i 1,3% w 2015 r.). Stopa bezrobocia rejestrowanego w końcu 2016 r. wyniosła 8,3% i była o 1,4 pkt. proc. niższa niż rok wcześniej, a także niższa od szacunków przedstawionych w projekcie ustawy budżetowej na 2016 r. (9,7%). Ożywienie aktywności gospodarczej, pozytywne

¹ *World Economic Outlook: Seeking Sustainable Growth – Short Term Recovery, Long Term Challenges*, IMF, Washington DC, October 2017, s. 242, <http://www.imf.org> (dostęp: 10.10.2017).

tendencje na rynku pracy oraz utrzymujący się relatywnie niski poziom cen towarów i usług konsumpcyjnych skutkowałą przyspieszeniem dynamiki wzrostu dochodów realnych do dyspozycji brutto sektora gospodarstw domowych. Na podstawie rachunków narodowych GUS szacuje się, że **w 2016 r., w porównaniu z 2015 r., wzrost dochodów realnych do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych wyniósł 5,7% wobec 3,2% odpowiednio rok wcześniej.** Pozytywnie na wielkość tej kategorii wpłynął wzrost dochodów z pracy najemnej i świadczeń społecznych, z pracy na własny rachunek poza rolnictwem oraz dochodów z własności i wynajmu. Istotny wkład w dynamikę dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych miał wzrost świadczeń wychowawczych związanych z rządowym programem „Rodzina 500+”. Znaczącym wsparciem funduszu nabywczego gospodarstw domowych był również wzrost wartości transferów pieniężnych od osób pracujących za granicą i kredytów konsumpcyjnych w systemie bankowym. Hamująco na tempo wzrostu dochodów sektora gospodarstw domowych oddziaływało natomiast niskie tempo wzrostu dochodów ludności utrzymującej się z pracy w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Stan gospodarki globalnej w I półroczu 2017 r. oraz prognozy tempa jej wzrostu sformułowane przez zagranicznych i polskich ekspertów na 2017 r. wskazują, że w bieżącym roku polska gospodarka pozostaje pod wpływem silniejszych, niż w roku poprzednim, impulsów rozwojowych z większości krajów UE oraz liczących się gospodarek pozaunijnych. Korzystne uwarunkowania w otoczeniu zewnętrznym przekładają się na tempo wzrostu PKB w naszym kraju. W I półroczu 2017 r. PKB wzrósł realnie o 4,0% (r/r), wobec 3,0% w I półroczu 2016 r. Wzrost popytu krajowego wyniósł 4,7%, wobec 2,7% przed rokiem. Zadecydował o tym wzrost spożycia ogółem o 4,1% oraz akumulacji brutto o 8,9%. W pierwszej połowie 2017 r. nastąpił, po raz pierwszy od IV kwartału 2015 r., wzrost nakładów brutto na środki trwałe (o 0,3%). W przeciwieństwie do 2016 r.

negatywny wpływ na tempo wzrostu gospodarczego miał eksport netto. Głównym motorem wzrostu gospodarczego pozostał popyt konsumpcyjny sektora gospodarstw domowych wspierany przez pozytywne zjawiska na rynku pracy, wzrost wynagrodzeń, dobre nastroje konsumentów, większe zaangażowanie kredytów konsumpcyjnych w systemie bankowym oraz kontynuację wypłat świadczeń w ramach rządowego programu „Rodzina 500+”. Umocnienie tendencji wzrostowych w III kwartale pozwala przypuszczać, że w skali całego 2017 r. wzrost PKB przekroczy 4,0%. Optymistyczne dane z rynku pracy wskazujące na możliwość przyspieszenia dynamiki wzrostu płac w ostatnich miesiącach br., podtrzymanie dynamiki zatrudnienia oraz zwiększenie pomocy państwa dla rodzin z dziećmi w ramach programu „Rodzina 500+” stwarzają szansę istotnej poprawy sytuacji dochodowej gospodarstw domowych w 2017 r. Uwzględniając przewidywany w projekcie ustawy budżetowej na 2017 r. wzrost przeciętnego wynagrodzenia, liczby zatrudnionych, liczby świadczeniobiorców, wielkości dodatkowych świadczeń oraz poziomu inflacji, można szacować, że **w 2017 r. przeciętny realny wzrost dochodów do dyspozycji brutto sektora gospodarstw domowych będzie zbliżony do wzrostu PKB i wyniesie ok. 4,0% w porównaniu z rokiem poprzednim.**

Prognozy NBP i Ministerstwa Finansów wskazują na utrzymanie się stabilnego, choć nieco niższego niż w 2017 r. wzrostu PKB w 2018 r. (według NBP 3,6%, a według MF 3,8%). Pozytywnie na jego tempo oddziaływać będzie przyspieszenie dynamiki nakładów inwestycyjnych, zwłaszcza inwestycji publicznych, związane z napływem środków z budżetu UE z perspektywy finansowej 2014-2020. Oczekiwana jest dalsza poprawa sytuacji na rynku pracy. Malejące bezrobocie i niedostateczna wielkość podaży pracy przyczynią się do dalszego zwiększenia dynamiki wynagrodzeń. Perspektywy dla wzrostu popytu konsumpcyjnego pozostaną korzystne, ale wygaśnie efekt programu „Rodzina 500+”, a siłą nabywczą gospodarstw domowych ograniczać będzie wzrost inflacji. Oczekiwania

dotyczące podstawowych wielkości makroekonomicznych w gospodarce, w tym płac oraz dochodów ze świadczeń społecznych pozwalają szacować, że **w 2018 r. dochody realne do dyspozycji brutto w sektorze gospodarstw domowych będą się kształtować na poziomie o 3,5% 3,7% wyższym od notowanego w 2017 r. Ich wzrost będzie zbliżony do wzrostu PKB i nieco niższy niż w roku poprzednim.**

Badania budżetów gospodarstw domowych potwierdzają wydatną poprawę sytuacji materialnej polskich rodzin w latach 2016-2017. W 2016 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny w przeliczeniu na 1 osobę w gospodarstwach domowych ogółem był realnie o 7,0% wyższy niż w 2015 r. Wzrosły realne dochody wszystkich grup społeczno-ekonomicznych ludności, w tym najbardziej rolników (o 11,0%). Istotny wpływ na poprawę sytuacji finansowej gospodarstw domowych rolników miał wzrost dochodów ze świadczeń społecznych (o 38,7%), w których znaczącą rolę odegrał program „Rodzina 500+”. Zmniejszyło się rozwarstwienie dochodowe ludności, co było wynikiem znacznie wyższego wzrostu dochodów najuboższych gospodarstw domowych (o 21,9%), niż najzamożniejszych (o 1,9%). Poprawa sytuacji dochodowej ludności i utrzymujące się pozytywne tendencje na rynku pracy znalazły odzwierciedlenie w zmniejszeniu się rozmiarów ubóstwa. W Polsce w 2016 r. zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym było 8,2 mln osób, wobec 8,8 mln w 2015 r. Wraz ze wzrostem wynagrodzeń, zmniejszeniem się rozwarstwienia dochodowego oraz redukcją skali bezrobocia i ubóstwa, poprawiła się wśród mieszkańców Polski ocena własnej sytuacji materialnej. Zwiększyła się grupa osób określających swój standard życia jako dobry oraz deklarujących poczucie bezpieczeństwa finansowego, a zmniejszyła - odczuwających zagrożenie biedą. Korzystne nastroje gospodarstw domowych pozytywnie oddziaływały na dynamikę konsumpcji.

Według badań budżetów gospodarstw domowych, w I półroczu 2017 r. przeciętne miesięczne dochody realne w przeliczeniu

na 1 osobę w gospodarstwach domowych ogółem były o 7,5% wyższe niż w analogicznym okresie 2016 r. Poprawiła się sytuacja dochodowa wszystkich grup społeczno-ekonomicznych ludności, w tym, drugi rok z rzędu, najbardziej rolników. Realny wzrost dochodu rozporządzalnego w grupie gospodarstw domowych rolników był efektem wzrostu realnych dochodów z indywidualnego gospodarstwa rolnego o 49,8% oraz ze świadczeń społecznych o 138,1%, w których decydujący udział miały świadczenia wychowawcze z programu „Rodzina 500+”. Do wzrostu dochodów z produkcji rolniczej przyczynił się wzrost cen skupu podstawowych produktów rolnych (mleka o 25,9%, trzody chlewnej o 21,4%, bydła o 5,1%, pszenicy o 7,2% i żyta o 5,2%).

Przewiduje się, że w drugiej połowie 2017 r., w wyniku wzrostu inflacji, dynamika wzrostu dochodów realnych gospodarstw domowych będzie nieco słabsza niż w pierwszej połowie roku. **Szacuje się, że w 2017 r. przeciętne miesięczne realne dochody w przeliczeniu na 1 osobę w gospodarstwach domowych ogółem wzrosną o ok. 7,0%, tj. w takim samym stopniu, jak w roku poprzednim.**

Przez większą część 2016 r., pomimo żywienia gospodarczego, utrzymywały się w Polsce tendencje deflacyjne. Średnio w całym 2016 r. ceny konsumpcyjne były o 0,6% niższe niż w 2015 r. (po spadku o 0,9% rok wcześniej) i niższe od prognoz przedstawionych w uzasadnieniu do ustawy budżetowej na 2016 r., przewidujących ich wzrost o 1,7%. Spadkowi cen towarów nieżywnościowych i usług towarzyszył wzrost cen żywności i napojów bezalkoholowych, który w ujęciu rocznym wyniósł 0,8%, po spadku o 1,7% odpowiednio rok wcześniej. W I półroczu 2016 r. był on wynikiem mniejszej krajowej podaży podstawowych ziemiofodów oraz owoców i warzyw ze zbiorów w 2015 r. związanej z suszą. W II półroczu był konsekwencją wzrostu cen produktów mięsnych i nabiałowych wynikającego ze zmniejszeniem pogłowia zwierząt hodowlanych z powodu niskiej opłacalności produkcji mięsa i mleka. Dodatkowymi czynnikami sprzyjającymi

wzrostowi cen żywności w 2016 r. były: słabszy niż w poprzednim roku kurs złotego, ożywienie popytu krajowego oraz przyspieszenie dynamiki wzrostu cen surowców rolnych na rynkach światowych w drugiej połowie roku.

Odnotowany w 2017 r. wzrost cen żywności na światowym i unijnym rynku znalazł odzwierciedlenie w przyspieszeniu dynamiki krajowych cen artykułów spożywczych oraz cen konsumpcyjnych ogółem. W okresie trzech kwartałów 2017 r., w porównaniu z analogicznym okresem 2016 r., wzrost cen żywności i napojów bezalkoholowych wyniósł 3,8%, przy inflacji 1,9%. Źródłem inflacji w Polsce w 2017 r., podobnie jak w 2016 r., były głównie czynniki zewnętrzne, tj. wzrost cen surowców energetycznych na rynkach światowych (w skali roku), poprawa koniunktury w otoczeniu polskiej gospodarki, zwłaszcza w krajach UE, wyższy poziom inflacji za granicą i związana z tym nieco wyższa niż w poprzednim roku dynamika cen importu. Wzrost cen żywności był następstwem ograniczenia krajowej podaży niektórych produktów rolnych, m.in. owoców, mleka i żywca wieprzowego. Dodatkowymi czynnikami sprzyjającymi wzrostowi cen żywności były: przyspieszenie wzrostu płac przekładające się na wzrost dynamiki jednostkowych kosztów pracy, wzrost pozasurowcowych kosztów przetwórstwa i obrotu związany ze wzrostem cen energii i paliw oraz wzmocnienie krajowego spożycia i eksportu.

Przewiduje się, że w ostatnich miesiącach 2017 r. nastąpi spowolnienie tempa wzrostu cen żywności. Przyczynią się do tego głównie:

- uwarunkowania koniunkturalne związane z korzystnym rozwojem krajowej produkcji i podaży niektórych surowców rolniczych (m.in. mleka, żywca wieprzowego i drobiowego oraz cukru),
- spodziewane spadki cen żywności na rynkach światowych,
- spowolnienie dynamiki popytu na żywność ze strony gospodarstw domowych pod wpływem osłabienia tempa wzrostu siły nabywczej dochodów wynikającego ze wzrostu inflacji oraz realnego podrożenia żywności.

Ocenia się, że w IV kwartale 2017 r. (w grudniu w stosunku do września) spadną ceny detaliczne mięsa wieprzowego i drobiowego, tłuszczów wieprzowych i cukru. Na poziomie zbliżonym do notowanego w końcu III kwartału br. utrzymają się ceny ryb i wyrobów cukierniczych. Spowolni dynamika wzrostu cen artykułów mleczarskich, masła, tłuszczów roślinnych i owoców, a przyspieszy – jaj, produktów zbożowych i warzyw. **Szacuje się, że w grudniu 2017 r. łączne ceny detaliczne żywności i napojów bezalkoholowych będą o około 5,0% wyższe niż w grudniu 2016 r. Wzrost ich średniego poziomu w 2017 r., w stosunku do 2016 r., może wynieść 3,8%-4,0%, wobec średniorocznej stopy inflacji szacowanej w projekcie ustawy budżetowej na poziomie 1,8%.**

W 2018 r. spodziewane jest w Polsce przyspieszenie dynamiki cen towarów i usług konsumpcyjnych w stosunku do roku poprzedniego. W projekcie ustawy budżetowej na 2018 r. założono, że wzrosną one średnio o 2,3% w ujęciu rocznym. Wzrostowi inflacji sprzyjać będzie ożywienie aktywności gospodarczej podtrzymywane przez wydatne zwiększenie nakładów inwestycyjnych, dalsza poprawa sytuacji na rynku pracy, przyspieszenie dynamiki wynagrodzeń i wzrost jednostkowych kosztów pracy. Czynnikiem hamującym dynamikę cen konsumenta będzie niższa presja inflacyjna na krajowym rynku żywności. W pierwszej połowie roku będzie się ona wiązać z większą dostępnością niektórych surowców i produktów rolnych, m.in. mleka, mięsa, tłuszczów roślinnych i zwierzęcych oraz cukru. **Można przypuszczać, że w czerwcu 2018 r. łączne ceny żywności i napojów bezalkoholowych będą o 2,5%-3,0% wyższe niż w grudniu 2017 r., a ich przeciętny poziom w okresie styczeń-czerwiec 2018 r. może być o 3,0% wyższy od notowanego w analogicznym okresie przed rokiem.**

W 2016 r. uwarunkowania dla wzrostu spożycia indywidualnego były korzystne. Z rachunków narodowych GUS wynika, że w 2016 r., w stosunku do 2015 r., popyt

konsumpcyjny sektor gospodarstw domowych, mierzony wielkością wydatków z dochodów osobistych, zwiększył się realnie o 3,8 %, wobec wzrostu o 3,0% rok wcześniej. **Umocniła się, obserwowana w 2015 r., wzrostowa tendencja popytu na żywność. Szacuje się, że w 2016 r. spożycie żywności i napojów bezalkoholowych w sektorze gospodarstw domowych (w cenach stałych) wzrosło o ok. 2,0% w porównaniu z rokiem poprzednim. Obserwacje realnej gospodarki oraz oczekiwania dotyczące kształtowania się sytuacji dochodowej ludności pozwalają przewidywać, że w 2017 r. wzrost spożycia żywności w sektorze gospodarstw domowych wyniesie 1,5% i będzie o 0,5 pkt. proc. mniejszy niż w 2016 r.**

W 2018 r. spożycie żywności w sektorze gospodarstw domowych powinno nadal rosnąć, lecz nieco słabiej niż w 2017 r., gdy jego dynamikę podwyższał wpływ programu „Rodzina 500+”. Ocenia się, że w 2018 r. tempo wzrostu spożycia żywności w sektorze gospodarstw domowych wyniesie 1,3%.

Ożywienie popytu na żywność w latach 2016-2017 znajduje potwierdzenie w statystykach sprzedaży detalicznej oraz wynikach badań budżetów gospodarstw domowych. W 2016 r. sprzedaż detaliczna żywności i napojów bezalkoholowych (w cenach stałych) zrealizowana przez przedsiębiorstwa handlowe i niehandlowe była o 3,5% większa niż w roku poprzednim. Znacząco, bo o 12,1% wzrosła sprzedaż w placówkach gastronomicznych. W okresie styczeń-wrzesień 2017 r., w porównaniu z analogicznym okresem 2016 r., sprzedaż detaliczna żywności, napojów i wyrobów tytoniowych, w przedsiębiorstwach o liczbie pracujących powyżej 9 osób (w cenach stałych) zwiększyła się o 3,3%, przy wzroście sprzedaży ogółem o 7,2%.

Z badań budżetów gospodarstw domowych wynika, że w 2016 r., w porównaniu z rokiem poprzednim, **w gospodarstwach domowych ogółem realne wydatki na żywność i napoje**

bezalkoholowe wzrosły o 3,4%. Gospodarstwa domowe zwiększyły popyt na wszystkie (monitorowane przez GUS) grupy artykułów żywnościowych, z wyjątkiem ziemniaków i cukru, w tym najbardziej na artykuły mleczne, warzywa (bez ziemniaków) i napoje bezalkoholowe. Odnotowano znaczący wzrost przeciętnych miesięcznych wydatków gospodarstw domowych na gastronomię – w ujęciu nominalnym 7,7%, a realnym 6,2%.

Przewiduje się, że **w 2017 r. wzrost nominalnych wydatków gospodarstw domowych na żywność będzie prawdopodobnie znacząco większy niż w roku poprzednim, natomiast realnych wydatków na żywność – mniejszy niż przed rokiem.** W I półroczu 2017 r., w porównaniu z I półroczem 2016 r., w gospodarstwach domowych ogółem przeciętne miesięczne nominalne wydatki na żywność i napoje bezalkoholowe w przeliczeniu na 1 osobę wzrosły o 4,2%, przy wzroście całkowitych wydatków o 4,7%. Wobec wzrostu średniego poziomu cen towarów i usług konsumpcyjnych o 1,9%, a cen żywności i napojów bezalkoholowych o 3,8%, realna wartość całkowitego spożycia (wydatków) w gospodarstwach domowych zwiększyła się o 2,8%, zaś żywności i napojów bezalkoholowych tylko o 0,4%. Wzrósł popyt na żywność w gospodarstwach domowych pracowników, pracujących na własny rachunek i emerytów, a spadł – w gospodarstwach rolników i rencistów.

Można przypuszczać, że w II półroczu br. tempo wzrostu popytu na żywność w gospodarstwach domowych będzie nieco większe, niż w pierwszej połowie roku. Na podwyższenie dynamiki konsumpcji żywności korzystnie wpływa poprawa sytuacji na rynku pracy oraz wzrost wynagrodzeń. Świadczą o tym m.in. wyniki sprzedaży detalicznej. W I półroczu 2017 r. w przedsiębiorstwach handlowych i niehandlowych o liczbie pracujących powyżej 9 osób sprzedaż detaliczna żywności, napojów i wyrobów tytoniowych (w cenach stałych) była o 2,9% wyższa niż w analogicznym okresie ub. roku, a w III kwartale zwiększyła się o 3,8%

w ujęciu rocznym. Przypuszczalnie skala ożywienia popytu na żywność w ostatnich miesiącach br. nie będzie jednak duża. Analizując budżety rodzinne oraz strukturę sprzedaży detalicznej można zauważyć, że w bieżącym roku rosące płace i świadczenia rodzinne z programu „Rodzina 500+” istotnie wspierają dynamikę popytu konsumpcyjnego, ale stymulują głównie wydatki na towary nieżywnościowe i usługi.

W 2016 r. zmiany bilansowego spożycia żywności były różnokierunkowe, z przewagą tendencji wzrostowych. W porównaniu z 2015 r. wzrosło spożycie warzyw, owoców, mięsa i podrobów, w tym głównie drobiu, ryb i przetworów rybnych, wszystkich rodzajów tłuszczów jadalnych, w tym najbardziej tłuszczów wieprzowych i masła. Zwiększyła się także bilansowa konsumpcja mleka, cukru i w niewielkim stopniu jaj. Spadło natomiast spożycie ziemniaków, a produktów zbożowych utrzymało się na niezmiennym poziomie. **W 2017 r. uwarunkowania rynkowe dla konsumentów żywności były mniej korzystne niż w roku poprzednim.** Przyspieszenie dynamiki wzrostu cen artykułów żywnościowych i wzrost cen usług bytowych przyczyniły się do spowolnienia tempa wzrostu krajowego popytu na żywność. Obniżeniu dynamiki wzrostu globalnego żywnościowego popytu, mierzonego realną wartością wydatków w sektorze gospodarstw domowych, towarzyszyły istotne zmiany jego rzeczowej struktury pod wpływem zróżnicowanej podaży i cen poszczególnych produktów. Szacuje się, że w 2017 r. spadło bilansowe spożycie artykułów zbożowych, ziemniaków, owoców i warzyw. Obniżyła się bilansowa konsumpcja mięsa wieprzowego, tłuszczów wieprzowych, masła, mleka oraz ryb i przetworów rybnych. Wzrosło natomiast spożycie mięsa wołowego, drobiowego, tłuszczów roślinnych i cukru. Do zmniejszenia spożycia owoców, warzyw, masła i jaj doszło głównie w drugiej połowie roku w wyniku obniżenia podaży i znaczącego wzrostu cen tych produktów. Spadek konsumpcji mięsa wieprzowego w I półroczu został czę-

ściowo zrekomensowany przez wzrost spożycia w drugiej połowie roku.

Przewiduje się, że w 2018 r. kontynuowana będzie, obserwowana w trzech poprzednich latach, wzrostowa tendencja spożycia żywności, lecz jej nasilenie będzie słabsze niż w 2017 r. Spodziewany wzrost krajowej produkcji owoców i warzyw przyczyni się do zwiększenia spoży-

cia tych produktów. Wzrost produkcji drobiu znajdzie odzwierciedlenie we wzroście spożycia mięsa i przetworów drobiowych, przy stabilizacji spożycia mięsa wieprzowego i wołowego. Odnotowana w 2017 r. poprawa opłacalności produkcji mleka i wzrost pogłowia bydła mlecznego sygnalizują możliwość zwiększenia produkcji i spożycia artykułów mleczarskich w 2018 r. Oczekiwany wzrost produkcji i spadek cen cukru

będą podtrzymywać wzrostową tendencję konsumpcji tego produktu zapoczątkowaną w 2016 r. Przepuszczalnie na takim samym, jak w 2017 r., poziomie utrzyma się bilansowe spożycie jaj oraz tłuszczów wieprzowych, przy niewielkim wzroście spożycia tłuszczów roślinnych. Zmaleje natomiast konsumpcja masła. Należy się liczyć także ze spadkiem spożycia ryb, produktów zbożowych i ziemniaków.

SUMMARY

In 2016, the global economy developed more slowly than in 2015 and slowest since 2009, *inter alia*, due to the significant reduction in the rate of trade and investments in many countries. According to the International Monetary Fund (IMF) in 2016 the global economic growth was 3.2% when compared to 3.4% the year before and 3.6% in 2014 and was lower than the average growth rate in the years 1999-2008 i.e. before the crisis, which was 4.2%. The weaker economic growth was characteristics of nearly all regions of the world, with a large diversity of its scale in the individual regions. The economies of the developing countries, especially in Asia and Europe (excluding CIS countries) were growing faster than those of highly developed economies. In the euro zone, which is the main trading partner of Poland, the economic growth in 2016 amounted to 1.8% when compared to 2.0% in 2015. For economic interest of Poland, of particular importance was the evolution of the economic growth rate in Germany, our most important trading partner. According to Eurostat, in 2016, in Germany the economic growth accelerated to 1.9% from 1.7% in 2015. A slight acceleration of the growth rate of GDP – from 2.8% to 2.9% – was recorded in the Central and Eastern European (CEE) countries. A negative impact on

the economic development of the CEE was that of a decrease in investments.

The first half of 2017 brought a clear improvement in the situation of the global economy. The recovery applied to the developed and emerging economies being exporters of raw materials. The economic growth in the main trading partners of Poland significantly accelerated. The steady growth of consumption in the household sector in conditions of the systematic improvement in the labour market situation has contributed to the increased economic activity in the euro zone. It was also supported by: expansionary monetary policy of the European Central Bank and the growth in global trade. The trends in the global economy development, which appeared in the first half of 2017, are continued in the second half. This means that 2017 will be the year of the faster growth rate of the global economy than 2016.

The International Monetary Fund (IMF) expects that in 2017 the global economy will grow by 3.6% when compared to 3.2% in 2016. The growth in the developed economies will be 2.2% when compared to 1.7% the year before. In the European Union (EU-28), it will accelerate to 2.3% from 2.0% and in the euro zone to 2.1% from 1.8%, with a slight recovery of the economy of Germany (from 1.9% to 2.0%). The forecast for the developing European economies, including Poland, is the GDP growth by 4.5% in 2017, when

compared to 3.1% in 2016. According to the latest forecasts by the European Commission, the real GDP growth rate in the EU-28 will be in 2017 higher than that forecast by the IMF and is to be 2.3% and 2.2% in the euro zone.

It is expected that in 2018 there will be a further recovery of the economic activity in the world, with its large diversification in the individual regions. According to the IMF, the global economy will grow by 3.7%, when compared to 3.6% in 2017. The prospects for the development of the emerging and developing economies are favourable while those for the developed economies, with the exception of the United States – unfavourable. The economic growth of the United States will accelerate slightly (from 2.2% to 2.3%), while that of the European Union will slow down (from 2.3% to 2.1%), including Germany – from 2.0% to 1.8%. The GDP growth rate in China will also decrease from 6.8% in 2017 to 6.5% in 2018. According to the IMF and EC experts, the prospects for the development of the situation in the global economy in the coming years are subject to large uncertainty. Its sources are in particular future directions of the macroeconomic policy (mainly monetary and commercial) in the United States, persistent high level of public and private debt in some euro zone countries and the scale of the slowdown in the GDP growth rate in China.

¹ *World Economic Outlook: Seeking Sustainable Growth – Short Term Recovery, Long Term Challenges*, IMF, Washington DC, October 2017, s. 242, <http://www.imf.org> (accessed on: 10.10.2017).

In 2016, the Polish economy continued the recovery started in 2013 but its growth rate slowed down. The GDP growth was 2.9% on an annual basis and was lower than in the two previous years (3.8% in 2015 and 3.3% in 2014) and by 1.1% lower than the forecast set out in the explanatory memorandum to the budgetary Act for 2016. The main factor of the economic growth was the consumption which increased by 3.4% as a result of the increased consumption in the household sector by 3.9% and public consumption by 1.7%. Positive, although slightly smaller than in 2015, was also the contribution of the net export to the GDP growth rate. The higher export growth rate (8.8% in 2016 when compared to 7.7% in 2015) was supported by the stable economic growth in the euro zone and the growing price competitiveness of Polish products in conditions of the PLN exchange rate weaker than the previous year. Important factors supporting the Polish GDP growth rate were also low interest rates and stable credit growth. A negative contribution to the GDP growth, in contrast to the situation of 2014-2015, was that of investments.

The slowdown in the economic growth and weakening of investments did not have any noticeable impact on the labour market. The prospects for the increased consumption and growing export ensured the maintenance of the demand for labour. Employment in the national economy increased by 2.3% on an annual basis, and in the enterprise sector – by 2.8% (when compared to, respectively, 0.9% and 1.3% in 2015). The registered unemployment rate at the end of 2016 amounted to 8.3% and was by 1.4% lower than the year before, and also lower than the estimates presented in the budget act for 2016 (9.7%). The recovery of the economic activity, positive trends in the labour market and persistent relatively low level of prices of consumer goods and services resulted in the accelerated growth rate of real gross disposable income of the household sector. Based on the CSO national accounts, it is estimated that **in 2016, when compared to 2015, the increase in real gross disposable income of the household sector amounted to 5.7%**

when compared to 3.2%, respectively, the year before. The size of this category was positively affected by the growth of income from paid employment and social benefits, from self-employment outside agriculture and property and rental income. An important contribution to the growth rate of disposable income of households was that of the increase in increased child-support benefits associated with the government programme “Family 500+”. Significant support for the purchasing capacity of households was also the increased value of cash transfers from persons working abroad and consumer credits in the banking system. An inhibitory effect on the growth rate of income of the household sector was that of the low growth rate of income of the population working on individual farms in agriculture.

The state of the global economy in the first half of 2017 and forecasts of its growth rate formulated by foreign and Polish experts for 2017 indicate that this year the Polish economy remains under the influence of stronger, than in the previous year, development stimuli from the majority of the EU countries and major non-EU economies. The favourable conditions in the external environment translate into the GDP growth rate in our country. In the first half of 2017, GDP increased by 4.0% in real terms (y/y), when compared to 3.0% in the first half of 2016. The increase in the domestic demand amounted to 4.7%, when compared to 2.7% the year before. This was determined by the increased total consumption by 4.1%, and gross accumulation by 8.9%. In the first half of 2017, there was – for the first time since the fourth quarter of 2015 – an increase in gross inputs for fixed assets (by 0.3%). As opposed to 2016, a negative impact on the economic growth rate was that of the net export. The main driving force of the economic growth remained the consumer demand of the household sector, supported by positive developments in the labour market, salary growth, good consumer sentiment, greater engagement of consumer credits in the banking system and the continuation of paying benefits under the

government programme “Family 500+”. Strengthening of upward trends in the third quarter suggests that throughout 2017, the GDP growth exceeds 4.0%. Optimistic data from the labour market, indicating a possibility of accelerating the salary growth rate in recent months, maintaining the employment growth rate and increasing state aid for families with children in the programme “Family 500+” give an opportunity for a significant improvement in the income situation of households in 2017. Having regard to an increase in average wage, number of employees, number of beneficiaries, amount of additional benefits and the inflation level, as foreseen in the draft budget act for 2017, it can be estimated that **in 2017 the average real growth of gross disposable income of the household sector will be similar to the GDP growth and will be about 4.0% when compared to the previous year.**

The forecasts of the NBP and the Ministry of Finance show that the stable, although slightly lower than in 2017, GDP growth will persist in 2018 (according to NBP – 3.6%, and according to the MF – 3.8%). Its rate will be positively affected by the accelerated growth rate of investment inputs, particularly public investments, related to the inflow of funds from the EU budget from the financial perspective 2014-2020. What is expected is the further improvement in the labour market situation. Declining unemployment and the inadequate size of the labour supply will contribute to the further increase in the salary growth rate. The prospects for the consumer demand growth will remain favourable, but the effect of the programme “Family 500+” will disappear and the purchasing power of households will be limited by increased inflation. Expectations regarding the basic macro-economic values in the economy, including salaries and income from social benefits allow to estimate that **in 2018, real gross disposable income of the household sector will be at the level by 3.5%-3.7% higher than that recorded in 2017. Their growth will be close to the GDP growth and slightly lower than in the previous year.**

The household budget surveys confirm a significant improvement in the financial situation of Polish families in the years 2016-2017. In 2016, average monthly disposable income per capita in households in total was by 7.0% higher, in real terms, than in 2015. There was an increase in real income of all socio-economic groups of the population, mostly farmers (by 11.0%). The improved financial situation of farmers' households was significantly affected by increased income from social benefits (38.7%), in which an important role was played by the programme "Family 500+". The income stratification of the population decreased, which resulted from the much higher growth of income of the poorest households (by 21.9%), rather than of the wealthiest (by 1.9%). The improved income situation of the population and persistent positive trends in the labour market have been reflected in the reduced size of poverty. In 2016, in Poland 8.2 million persons were at risk of poverty or social exclusion, when compared to 8.8 million in 2015. With the rise in salaries, reduction in the income stratification and reduction in the scale of unemployment and poverty, the opinion of the Poles on their own financial situation has improved. The group of people defining their standard of living as good and declaring a sense of financial security increased while the group of those experiencing the risk of poverty decreased. Positive sentiment of households had a positive impact on the consumption growth rate.

According to the household budget surveys, in the first half of 2017, the average monthly real income per capita in households in total were by 7.5% higher than in the same period of 2016. The income situation of all socio-economic groups of the population, including, for the second year in a row, mostly farmers, has improved. The real growth of disposable income in the group of farmers' household resulted from the growth of real farm income by 49.8%, and from social benefits by 138.1%, in which the decisive share was that of child-support benefits from the programme "Family 500+". The rise in agricultural production

income has been contributed to by the rise in purchase prices of basic agricultural products (of milk by 25.9%, of pigs by 21.4%, of cattle by 5.1%, of wheat by 7.2% and of rye by 5.2%).

It is expected that in the second half of 2017, as a result of the increased inflation, the growth rate of real income of households will be slightly weaker than in the first half of the year. **It is estimated that in 2017, the average monthly real income per capita in households in total will increase by about 7.0%, i.e. to the same extent as in the previous year.**

For the greater part of 2016, despite the economic recovery, deflationary trends persisted in Poland. On average, throughout 2016, the consumer prices were by 0.6% lower than in 2015 (after a fall by 0.9% the year before) and lower than the forecasts set out in the explanatory memorandum to the budget Act 2016, providing for their increase by 1.7%. The fall in prices of non-food goods and services was accompanied by the rise in prices of food and non-alcoholic beverages, which on an annual basis amounted to 0.8%, after a decrease of 1.7%, respectively, the year before. In the first half of 2016, it resulted from the lower domestic supply of basic crops and fruit and vegetables harvested in 2015, due to drought. In the second half, it was a consequence of the rise in prices of meat and dairy products resulting from the reduced livestock population because of the low profitability of the meat and milk production. Additional factors supporting the rise in food prices in 2016 were: the PLN exchange rate weaker than the year before, recovery in the domestic demand and accelerated growth rate of prices of agricultural raw materials in the global markets in the second half of the year.

The rise in food prices in the global and EU market, recorded in 2017, has been reflected in the accelerated growth rate of domestic prices of food products and total consumer prices. During the three quarters of 2017, when compared to the same period in 2016, the rise in

prices of food and non-alcoholic beverages amounted to 3.8%, with the inflation rate of 1.9%. The source of inflation in Poland in 2017, just like in 2016, were mainly external factors, i.e. the rise in prices of energy raw materials in the global markets (on an annual basis), recovery in the Polish economy's environment, especially in the EU countries, higher level of inflation abroad and related, slightly higher than the year before, growth rate of import prices. The rise in food prices was a consequence of limiting the domestic supply of certain agricultural products, inter alia, fruit, milk and pork. Additional factors supporting the rise in food prices were: accelerated increase in salaries translating into the increased growth rate of unit labour cost, increase in non-raw material costs of processing and trade related to the rise in prices of energy and fuel and the intensified domestic consumption and export.

It is expected that in the last months of 2017 the growth rate of the rise in food prices will be slowed down. This will be contributed to mostly by:

- economic considerations related to the favourable development of the domestic production and supply of certain agricultural raw materials (inter alia, milk, pork and poultry, and sugar),
- expected falls in food prices in the global markets,
- slowed down growth rate of the demand for food on the part of households due to the weakened growth rate of the purchasing power of income resulting from increased inflation and real rise in food prices.

It is estimated that in the fourth quarter of 2017 (in December when compared to September), retail prices of pork and poultry, pork fats and sugar will fall. Prices of fish and confectionery will remain at the level similar to that recorded at the end of the third quarter of this year. The growth rate of prices of dairy products, butter, vegetable fats and fruit will be slowed down, while of eggs, cereal products and vegetables – will be accelerated. **It is estimated that in December 2017 total retail prices of**

food and non-alcoholic beverages will be by about 5.0% higher than in December 2016. The rise in their average level in 2017, in relation to 2016, may amount to 3.8%-4.0%, due to the annual average inflation rate estimated in the draft budget Act at the level of 1.8%.

In 2018, it is expected that in Poland the growth rate of prices of consumer goods and services will accelerate in relation to the previous year. The draft budget Act for 2018 assumes that they will rise by, on average, 2.3% on an annual basis. Increased inflation will be promoted by the recovery of the economic activity supported by a significant increase in investment inputs, further improvement in the labour market situation, accelerated growth rate of salaries and increased unit labour costs. The factor inhibiting the growth rate of consumer prices will be lower inflationary pressure on the domestic food market. In the first half of the year, it will be associated with the greater availability of certain raw materials and agricultural products, inter alia, milk, meat, vegetable and animal fats and sugar. **It can be assumed that in June 2018, total prices of food and non-alcoholic beverages will be by 2.5%-3.0% higher than in December 2017, and their average level in the period January-June 2018, can be by 3.0% higher than that recorded in the same period the year before.**

In 2016, the conditions for the individual consumption growth were favourable. From the CSO national accounts it results that in 2016, in relation to 2015, the consumer demand of the household sector, as measured by the amount of expenses from personal income, increased in real terms by 3.8% when compared to the growth by 3.0% the year before. **The upward trend in the demand for food, observed in 2015, has strengthened. It is estimated that in 2016, the consumption of food and non-alcoholic beverages in the household sector (at constant prices) increased by about 2.0% when compared to the previous year. Observations of the real economy and expectations regarding the**

evolution of the population's income situation allow to envisage that in 2017, the increase in the consumption of food in the household sector will be 1.5% and will be by 0.5% lower than in 2016.

In 2018, the food consumption in the household sector should continue to grow, but slightly less than in 2017, when its growth rate was increased by the impact of the programme „Family 500+”. It is estimated that in 2018, the growth rate of the food consumption in the household sector will be 1.3%.

The recovery of the demand for food in the years 2016-2017 is confirmed by the statistics on retail sale and the results of the household budget surveys. In 2016, retail sale of food and non-alcoholic beverages (at constant prices) implemented by commercial and non-commercial enterprise was by 3.5% higher than in the previous year. The sale at catering establishments increased significantly, by 12.1%. In the period January-September 2017, when compared to the same period in 2016, retail sale of food, beverages and tobacco products in companies employing more than 9 persons (at constant prices) increased by 3.3%, while total sale increased by 7.2%.

From the household budget surveys it results that in 2016, when compared to the previous year, **in households in total real expenses on food and non-alcoholic beverages increased by 3.4%.** Households increased their demand for all (monitored by the CSO) groups of food products, with the exception of potatoes and sugar, including mainly for dairy products, vegetables (exclusive of potatoes) and non-alcoholic beverages. There has been a significant increase in average monthly expenses of households for catering – 7.7% in nominal terms and 6.2% in real terms.

It is expected that in 2017, **the increase in nominal expenses of households for food will probably be significantly higher than in the**

previous year, while in real expenses for food – lower than the year before. In the first half of 2017, when compared to the first half 2016, in households in total, average monthly nominal expenses for food and non-alcoholic beverages per capita increased by 4.2%, with an increase in total expenditure by 4.7%. In relation to the increase in the average price level of consumer goods and services by 1.9%, and of prices of food and non-alcoholic beverages by 3.8%, the real value of the total consumption (expenses) in households increased by 2.8%, while of food and non-alcoholic beverages drinks only by 0.4%. The demand for food increased in households of employees, self-employed persons and pensioners, and decreased in households of farmers and disabled pensioners.

It can be assumed that in the second half of this year, the growth rate of the demand for food in households will be slightly higher than in the first half of the year. The increase in the growth rate of the food consumption is positively affected by the improved labour market situation and rise in salaries. This is evidenced by, inter alia, results of retail sale. In the first half of 2017, in commercial and non-commercial enterprises employing more than 9 persons, retail sale of food, beverages and tobacco products (at constant prices) was by 2.9% higher than in the same period of the previous year and in the third quarter increased by 3.8% on an annual basis. Probably the scale of the recovery of the demand for food in the last months of this year will not be high. By analysing the family budgets and the structure of retail sale, we may notice that this year rising salaries and family benefits from the programme „Family 500+” significantly support the growth rate of the consumer demand, but stimulate mainly expenses for non-food goods and services.

In 2016, change in the food consumption were multidirectional, with dominant upward trends. Compared to 2015, there was an increase in the consumption of vegetables, fruit, meat and offal, mainly poultry, fish and fish products, all types of edible fats, mostly

pork fats and butter. The consumption of milk, sugar and, to a small extent, eggs also increased. On the other hand, the consumption of potatoes decreased while that of cereal products remained unchanged. **In 2017, the market conditions for food consumers were less favourable than the year before.** The accelerated growth rate of food prices and the rise in prices of domestic services contributed to slowing down the growth rate of the domestic demand for food. The reduction in the growth rate of the global food demand, measured by the real value of expenses in the household sector, was accompanied by significant changes in its structure under the influence of the diversified supply and prices of individual products. It is estimated that in 2017, the consumption of cereal products, potatoes, fruit and vegetables decreased. The consumption of pork,

pork fats, butter, milk, and fish and fish products decreased. On the other hand, the consumption of beef, poultry, vegetable fats and sugar increased. The reduction in the consumption of fruit, vegetables, butter and eggs took place mainly in the second half of the year due to the reduced supply and a significant rise in prices of those products. The decrease in consumption of pork in the first half of the year was partially compensated by the increased consumption in the second half of the year.

It is anticipated that in 2018 the upward trend in the food consumption, observed in the last three years, will be continued by weaker than in 2017. The expected increase in the domestic production of fruit and vegetables will contribute to the increased

consumption of these products. The increased production of poultry will be reflected in the increased consumption of meat and poultry products, with the stabilised consumption of pork and beef. The improved profitability of the production of milk, recorded in 2017, as well as the increased population of dairy cattle indicate a possibility of increasing the production and consumption of dairy products in 2018. The expected increase in the production and the fall in prices of sugar will support the upward trend in the consumption of this product started in 2016. The consumption of eggs and pork fats will probably remain at the same level as in 2017, while the consumption of vegetable fats will slightly increase. The consumption of butter will decrease. We must also expect the decreased consumption of fish, cereal products and potatoes.

W serii Analizy Rynkowe w najbliższym czasie ukażą się:

1. Rynek wyrobów alkoholowych (5) • listopad 2017,
2. Rynek owoców i warzyw (51) • grudzień 2017,
3. Rynek cukru (45) • kwiecień 2018,
4. Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi (47) • kwiecień 2018,
5. Rynek środków produkcji dla rolnictwa (45) • kwiecień 2018,
6. Rynek mleka (54) • maj 2018,
7. Rynek ryb (28) • maj 2018,
8. Rynek drobiu (53) • maj 2018,
9. Rynek zbóż (54) • maj 2018,
10. Rynek mięsa (54) • czerwiec 2018,
11. Rynek rzepaku (53) • czerwiec 2018
12. Rynek wyrobów tytoniowych (6) • czerwiec 2018,
13. Rynek owoców i warzyw (52) • lipiec 2018.

WARUNKI PRENUMERATY

Prenumerata realizowana przez Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB.

Zamówienia na prenumeratę w wersji papierowej i na e-wydania można składać bezpośrednio na stronie <http://ierigz.waw.pl/publikacje>.

Ewentualne pytania prosimy kierować na adres e-mail: dw@ierigz.waw.pl lub kontaktując się telefonicznie - Barbara Walkiewicz, tel.: 22 50 54 685 lub faks: 22 50 54 636 w godzinach 8:00-16:00.

Prenumeratę i sprzedaż pojedynczych egzemplarzy prowadzi Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB, 00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20 (wejście od ul. Szkolnej 2/4) pokój numer 3.

Prenumerata roczna wersji papierowej lub elektronicznej 1 egz. w 2017 r. (1 numer) wynosi 25 zł.

Zamówienia na prenumeratę wraz z dowodem wpłaty prosimy przysyłać na adres:

- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Dział Wydawnictw, ul. Świętokrzyska 20
- e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Przedpłaty na prenumeratę należy wpłacać na konto Instytutu:
PEKAO S.A. IV O/Warszawa nr 68 1240 1053 1111 0010 1493 6433
W tytule przelewu prosimy podać tytuł analizy i jej numer.

Druk i usługi poligraficzne dostosowane do Twoich potrzeb!

Wykorzystujemy nowoczesne systemy druku cyfrowego dające wierne odwzorowanie obrazu, pozwalające w krótkim czasie na druk czarno-białych i barwnych materiałów w najwyższej jakości.

W naszej ofercie znajdują Państwo **usługi drukarni** (wizytówki, ulotki, papiery firmowe, foldery, broszury, książki, gazetki reklamowe, plakaty, materiały szkoleniowe, nadruki na kopertach, widokówki, zaproszenia, identyfikatory, dyplomy, etykiety, naklejki) jak i cały wachlarz **usług introligatorskich**.

Zaproponujemy indywidualną wycenę i dobór najlepszej techniki wydruku, aby otrzymany finalny produkt cechował się najlepszą jakością i atrakcyjną ceną.

Zapraszamy do korzystania z naszych usług

Dział Wydawnictw
ul. Szkolna 2/4

tel. (22) 50 54 520, (22) 50 54 430
fax (22) 50 54 636, e-mail: dw@ierigz.waw.pl

Prenumerata Analizy (1 zeszyt) w 2017 roku wynosi 25 zł.
Zamówienia z podaniem tytułu i ilości egzemplarzy prosimy kierować do Działu Wydawnictw Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowego Instytutu Badawczego, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa. Tel.: (22) 505-46-85, faks: 505-46-36 e-mail: dw@ierigz.waw.pl <http://www.ierigz.waw.pl>